

Swarzędzki alfabet historyczny Antoniego Kobzy

Drogowskaz między Uzarzewem a Świącinkiem, 2011 r. (fot. Antoni Kobza).

Świącinek (fragmenty)

Położenie, nazwa, najdawniejsze ślady życia ludzi

Świącinek leży na północny wschód od Swarzędza, przy drodze z Gortatowa do Jankowa, nad bezimiennym strumieniem, lewym dopływem Cybiny. ...

Do XV w. Świącinek był osadą i folwarkiem należącym do kościoła. Potwierdzają tę tezę nazwy występujące w przeszłości: *Świączyn, Świączyny, Świączyno, Świącin, Świącinko, Świącinek* - nadawane przez ludzi tym miejscom, które należąc do kościoła stanowiły „świętą” własność. ...

Osada została założona na polodowcowych urodzajnych glinach zwałowych moreny dennej.

Na północ i zachód od Świącinka odkryto ślady życia ludności neolitycznej (5500 - 2300 p.n.e.) oraz ludności łżyckiej (1400 - 400 p.n.e.), a także z okresu wczesnego i późnego średniowiecza (550 - 1492 r.). ...

Właściciele wsi

Pierwotnie Świącinek był uposażeniem kościoła w Uzarzewie, który założono w XIII wieku. Od XV wieku Świącinek wymieniany jest w dokumentach jako część majątności uzarzewskiej, która znajdowała się w rękach świeckich. Pierwszym znanym właścicielem majątku był syn Świąciny Andrzej Gryżyński, który w 1455 r. spłacił z Uzarzewa i Świącinka Dobroszkę z Łowęcina. ... Przed 1486 r. właścicielami Świącinka (i Uzarzewa) byli synowie Piotra: Piotr z Opalenicy i jego

brat Mikołaj z Opalenicy, którzy w tymże roku sprzedali wspomniane wsie za 1040 grzywien swojemu szwagrowi Wojciechowi Potulickiemu, który poślubił ich siostrę Katarzynę Opalińską. ...

W 1580 r. właścicielem Świącinka był wówczas wsią nieodbiegającą wielkością od innych w okolicy i miał rozległość 5 i pół łanów osiadłych i 7 łanów opustoszałych. Każdy kmieć płacił proboszczowi w Uzarzewie meszne w postaci 2 korzyków obojga zbóż (pszenica i żyto), a folwark dziesięcinę. ...

W dokumencie z 1645 r. zawarty jest opis folwarku w Świącinku, z którego wynika, że mieszkał i pracował w nim na stałe jeden rataj (robotnik folwarczny).

Dogłądał kilkanaście sztuk bydła, w tym: osiem wołów do orki, jedenaście dojnych krów, cztery jałówki i jednego stadnika (buhaja). Hodował także dla dworu niewielkie ilości drobiu: cztery gęsi z gąsiorem i kilkanaście kur z kogutem. Znajdowały się tu dwie stodoły. Niewielki dom mieszkalny posiadał sień, komorę z jednym oknem, izbę oraz schody na strych.

... W XVII wieku Świącinek z Uzarzewem należał kolejno do (patrz rozdział „Uzarzewo”) Mielżyńskich, Morawskich, a w XVIII wieku do Działyńskich, Napruszewskich i od końca XVIII wieku do 1827 r. do Kurcewskich. W 1827 r. rotmistrz Józef Otto Lipski kupił od nich Świącinek z Uzarzewem

Wsie, które zostały wchłonięte przez większych „sąsiadów”... Przedstawiliśmy już dzieje Nowej Wsi, Nowego Dworu. Swarzędza Wsi. Na koniec cyklu - Świącinek.

i Katarzynkami. W 1824 r. rozległość pól należących do folwarku Świącinek wynosiła 949 mórg 72 pr. kw. (ok. 239 ha). ...

Uwłaszczenie chłopów

We wsi, oprócz folwarku znajdowały się jeszcze dwa gospodarstwa zaciężne (pańszczyźniane). Gospodarzami zaciężnymi, którzy użytkowali ziemię i budynki byli Marcin Michalak i Wojciech Michalaszczak, a nieco później dołączyła do nich Józefa Skibińska z domu Bakoś. ... Oprócz nich, przejściowo, jeszcze przed uwłaszczeniem uprawiali pańską ziemię także Wojciech Palacz i Marcin Myszkwowiak, nie nabywając jednak prawa do regulacji i separacji (czyli uwłaszczenia). Myszkwowiak wyprowadził się ze Świącinka w 1831 r. Palacz próbował sędownie wywalczyć prawo do uwłaszczenia, ale sprawę przegrał i także prawdopodobnie opuścił Świącinek. ...

W wyniku regulacji przeprowadzonej przez powiatową Komisję Specjalną w latach 1833-1835 dotychczasowi gospodarze zaciężni otrzymali: Wojciech Michalaszczak (w dziale nr III) - 57 mórg 14 pr. kw. (ok. 14 ha), Józefa Skibińska (w dziale nr I) - 36 m. (ok. 9 ha), Marcin Michalak alias Włodarczyk (w dziale nr II) - 30 m. 90 pr. kw. (ok. 7 ha).

Gospodarze otrzymali ziemię w innej lokalizacji, niż w tej, uprawianej do czasu uwłaszczenia i w związku z tym, należało

Ulica Jankowska, 2011 r. (fot. Antoni Kobza).

przenieść ich domy mieszkalne i budynki gospodarcze na nowe miejsca. Umowa przewidywała, że do 1839 r. dziedzic wybuduje na własny koszt dla Michalaszczaka i Michalaka domy mieszkalne długości 30, szerokości 15 i wysokości 7 stóp (odpowiednio, około: 9,9 m; 4,5 m i 2,30 m). Miały to być budynki kryte słomą, o ścianach szachulcowych wypełnionych gliną.

Józefa Skibińska zobowiązana została do budowy domu oraz przeniesienia budynków gospodarczych na własny koszt do dnia św. Wojciecha 1835 r.

Do czasu pobudowania nowych siedlisk gospodarze mieli prawo mieszkać w starych domach, użytkowanych wcześniej. Nowe siedliska utworzyły przy drodze z Uzarzewa do Święcinka osadę nazwaną Święcinek Huby. ...

...Ponadto, mieli obowiązek płacić stały, roczny czynsz w następującej wysokości: Wojciech Michalaszczak - 10 tal., Józefa Skibińska - 5 tal. i Marcin Michalak - 5 tal. Czynsz miał być płacony dziedzicowi w dwóch równych ratach: pierwsza rata na św. Marcina, a druga na św. Wojciecha. Tak jak wszędzie, tak i w Święcinku gospodarze mieli prawo czynsz wykupić płacąc za jeden talar czynszu 25 tal. ...

...Jedną trzecią kosztów regulacji i separacji pokryli gospodarze. Dziedzic - wówczas J.O. Lipski - miał pokryć pozostałe dwie trzecie. Prawdopodobnie jakieś problemy nie pozwoliły mu na punktualną regulację tego długu, bowiem w październiku 1843 r. (może w czasie nękającej go choroby lub już po śmierci) do Uzarzewa zjechał egzekutor i zajął w folwarku krowę na poczet

zaległości. Po śmierci Lipskiego w 1843 r. majątek uzarzewski (w tym także Święcinek) odziedziczyła jego córka Zenobia. ...

W statystykach nie wymieniano Święcinka oddzielnie, ale z reguły wymieniano go, jako jedną z części dóbr Uzarzewo. W 1845 r. wieś liczyła 8 domów i 59 mieszkańców, w tym 6 ewangelików, a znajdowała się razem z Uzarzewem w rękach Lipskich. ...

Około połowy XIX w. Kordula Zenobia Lipska c. Józefa wyszła za mąż za Żychlińskiego, ale w dalszym ciągu, to ona figurowała jako właścicielka majątności uzarzewskiej najpierw jako Lipska, a po ślubie jako Żychlińska.

Nieliczne informacje zamieszczane w czasopismach urzędowych (1869, 1870) wymieniają mieszkańców Święcinka: Michała Kaczmarek z żoną Franciszką z d. Gąsiorek oraz Tomasza i Piotra Włodarczaków (1872). Gąsiorkowie zmuszeni byli za długi oddać na licytację w ramach koniecznej sprzedaży (subhastacja) grunty o powierzchni 33 mórg oraz stajnię, połowę stodoły i część sieni domu mieszkalnego. ...

W polskojęzycznej prasie poznańskiej ukazywały się bardzo skąpe wiadomości dotyczące z reguły smutnych wydarzeń we wsi. W 1866 r. opisano przypadek dzieciobójstwa.... W 1910 r. podczas burzy piorun uderzył w dom i zabił włodarza Józwiaka przebywającego w mieszkaniu, przy czym sam dom pozostał nieuszkodzony. ...

Na mapach od końca XIX wieku do II wojny światowej, przy drodze ze Święcinka do Uzarzewa również zaznaczane są wspomniane *Święcinek Huby* (w 1893 i 1900 r. *Swiencinek Hufen*; w 1911 r. *Swiencinek Hufen*

zu Talfeld; w 1944 r. *Swiencinek Huben*). ...

W zwycięskim powstaniu wielkopolskim walczyli urodzeni w Święcinku Pawłowski Józef (1900-?) s. Walentego i Rybarczyk Jan (1896-1976) s. Macieja.

W marcu 1922 r. Franciszek Kamiński ze Święcinka wszedł w skład Sejmiku Powiatowego w miejsce zmarłego Wincentego Gołaskiego z Dębogóry, jako następny z kandydatów na liście wyborczej. ... Po odzyskaniu niepodległości wywalczonej dzięki powstaniu wielkopolskiemu 1918-1919, w Urzędowym spisie nazw miejscowości ustalono pisownię w postaci *Święcinek Wybudowanie*.

Kolejny raz nazwa wsi została zmieniona przez hitlerowskie władze okupacyjne w 1939 r. na *Vorwerk Soldan* i obowiązywała do wyzwolenia z pod okupacji niemieckiej w 1945 r.

Soldan był Niemcem, który mieszkał w okolicy Uzarzewa w pierwszej połowie XIX wieku i posiadał m.in. papiernię w pobliżu Jaru Uzarzewskiego. Okupant chciał w ten sposób upamiętnić jego zasługi dla germanizacji polskiej ziemi. Po wojnie wróciła stara nazwa *Święcinek*.

Pod koniec XX w. włączono Święcinek do Uzarzewa nadając mu nazwę *Uzarzewo-Święcinek*, a drogę, przy której znajdują się domy mieszkańców i pofolwarczne gospodarstwo rolne nazwano *ulicą Jankowską* gdyż wiedzie ona z Uzarzewa do Jankowa.

W 1992 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków wpisał do rejestru zabytków oborę folwarczną z pocz. XX wieku znajdującą się w Święcinku.

Antoni Kobza